

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 1985/20

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט ע' גרוסקופף

המערער: איגור קוגן

נ ג ד

המשיבות: 1. מדינת ישראל
2. צ.ש. המתלוננת

ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי
באר שבע ב-ת"פ 24698-02-18 מיום 4.12.2019 ו-
19.2.2021 שניתנו על-ידי כב' השופט ד' בן טוליליה

תאריך הישיבה: ה' באדר התשפ"א (17.02.2021)

בשם המערער: עו"ד מיכאל בוסקילה; עו"ד שלומי כהן

בשם המשיבה 1: עו"ד רוני זלושינסקי

מתורגמנית: גב' דנית מייקלס

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. לפנינו ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי בבאר-שבע (השופט ד' בן טוליליה) בת"פ 24698-02-18, בגדרו הורשע המערער בעבירות שוד בנסיבות מחמירות ותקיפת זקן (סעיפים 402(ב) ו-1368(ב)) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), בהתאמה, ונגזרו עליו חמש שנים וחצי מאסר בפועל וכן עונשים נלווים, ובכלל זה פיצוי בסך של 60,000 ש"ח למשיבה 2.

2. על-פי כתב האישום, ביום 2.8.2009, סמוך לפני השעה 13:00, נכנס המערער, יחד עם אדם אחר שזהותו אינה ידועה (להלן: האחד), לדירה בה התגוררו אייזק של (להלן: אייזק) ורעייתו, בבית דיור מוגן לגיל הזהב ("הוסטל") שבעיר אשדוד. אייזק ורעייתו החזיקו בדירתם סכום של 100,000 ש"ח במזומן מתחת למזון של אחת המיטות, וכן סכומים נוספים, בשקלים ובדולרים, באחת ממגירות הספרייה (להלן: הכסף).

במועד האמור, דלת הכניסה לדירה הייתה סגורה אך לא נעולה; אייזק, אז בן 92, שהה באותו זמן לבדו בדירה. לאחר שפתחו את הדלת ונכנסו לדירה, המערער והאחר תקפו את אייזק, לקחו את הכסף, וברחו. כתוצאה מכך, נגרמו לאייזק חבלות של ממש בגופו ובפניו, והוא אף הובהל לבית החולים עם חשד לשבר בלסת התחתונה.

3. כתב האישום הוגש ביום 12.2.2018 – היינו, בחלוף שמונה שנים וחצי מהתרחשות האירועים המתוארים בו – מאחר שבתחילה לא עלה בידי המשטרה לפענח את השוד, והחקירה בעניין התחדשה רק עם החשדת המערער בביצועו, אגב חקירה אחרת, בחודש אוגוסט 2017.

קודם לכן, בחיפוש שנערך בדירה בסמוך לאחר השוד, נמצא ונדגם כתם דם על חלקה החיצוני של המגירה ממנה נגנב חלק מהכסף (להלן: המגירה); כן נמצאה ונתפסה מגבת צהובה, מוכתמת בדם, על השיש במטבח (להלן: המגבת), ונדגמו בה שני אזורים שונים. בבדיקת מעבדה נמצאה התאמה בין פרופילי הדנ"א שהופקו מהדגימה שמקורה במגירה ומאחת הדגימות שמקורן במגבת, אך זהות בעליו נותרה עלומה.

4. בשלב זה בחקירה גם נגבו מאייזק שלוש הודעות. בראשונה (ת/12) סיפר כיצד אדם שנכנס בפתאומיות לדירה גרר אותו בפיו למיטה בסלון ושם החזיק בו בחוזקה לכל משך השוד – שלהערכתו ארך כעשר דקות – תוך שהוא סותם את פיו וסוגר את עיניו; אייזק ציין כי הוא "לא ממש זוכר מה היה אחרי זה", אך בשלב מסוים הרגיש שאף אחד לא מחזיק בו, ואז גם הבין שנשדד; וכי הוא בטוח שבזמן השוד היה בדירה יותר מאדם אחד – אף שלא הבחין באדם נוסף נכנס לדירה ולא שמע דיבורים – שכן האדם שהחזיק בו כל אותו זמן לא יכול היה "להפוך את הסלון" במקביל.

כן מסר אייזק כי בעת השוד שהה לבדו בדירה מאחר שזמן קצר קודם לכן יצאה רעייתו לקניות בלוויית המטפלת שלהם, לודמילה קופליוק (להלן: לודמילה), אשר ידעה

על הכסף שהוחזק במקום. בהמשך לכך, בהודעתו השנייה (ת/29), תיאר אייזק את האדם שהחזיק בו כ-"בריא, גדול" – ובתוך כך ציין שלא יוכל לזהותו, אך הוא דומה לבעלה של לודמילה, אלכס קופליוק (להלן: אלכס), שביקר מספר פעמים בדירה – ואף הוסיף מיוזמתו כי מאז השוד חל שינוי בהתנהגותה של לודמילה, "כאילו היא אשמה". על רקע זה, נגבו הודעותיהם של אלכס ולודמילה (ס/22, ס/23, ס/26), שגם נחקרה באזהרה (ס/24), וננקטו פעולות נוספות לבירור חלקם בפרשה – אך לא הוגשו נגדם כתבי אישום.

5. חקירת השוד התחדשה כאמור לאחר שהמערער נדגם במסגרת חקירה משטרתית אחרת, והתגלתה התאמה בין פרופיל הדנ"א שלו לזה שהופק משתי הדגימות שנלקחו בשעתו מהדירה. בהמשך לכך, בסוף חודש ינואר 2018, המערער נחקר במשטרה וכפר בחשדות נגדו, אך לא היה ביכולתו לספק אליבי מפורט ליום השוד. במקביל, התאמת הדנ"א שהתגלתה אומתה בבדיקות מעבדה נוספות; המערער גם טען בחקירותיו שלא היה בדירה ושאינו מכיר את אייזק, אולם לא היה לו הסבר להימצאות דמו במקום.

6. המערער הכחיש אף במשפטו, באופן גורף ומוחלט, כל חלק או קשר לשוד. יצוין, כי אייזק נפטר בטרם נחשד המערער בביצוע השוד, ולפיכך לא תושאל פעם נוספת לאחר שהתחדשה החקירה ולא העיד במשפטו של האחרון, אך שלוש הודעותיו במשטרה הוגשו בהסכמה. בשלב זה התברר גם כי המגבת שנתפסה בזירה בתחילת החקירה הושמדה במועד שאינו ידוע ומסיבה שאינה ידועה.

עוד יצוין, כי בעדותו בבית המשפט המחוזי חשף המערער לראשונה כי הכיר את אלכס בתקופה הרלוונטית לכתב האישום, מעבודתם כנהגי משאיות בעבור אותה חברה. לודמילה ואלכס אף העידו מטעמו של המערער, אך לא נשאלו במפורש על מעורבותם האפשרית בשוד (עמ' 237-252 לפרוטוקול, ישיבה מיום 9.8.2019).

עיקרי פסק-דינו של בית המשפט המחוזי

7. על-פי הכרעת הדין, הסוגיה שהונחה לפתחו של בית המשפט המחוזי היא אם די בהתאמת הדנ"א כדי להרשיע את המערער בעבירות שיוחסו לו מעבר לכל ספק סביר – והכרעת הדין משיבה על כך בחיוב.

8. בית המשפט המחוזי עמד על כך שהפרופיל הבולט בתערובת שנדגמה מהמגבת שנמצאה במקום תואם את פרופיל הדנ"א של המערער, תוך שהסתמך על ארבע חוות דעת שנערכו במהלך החקירה: הראשונה נערכה בסמוך לאחר השוד, ומצאה התאמה בין

פרופילי הדנ"א שהופקו מהדגימה שמקורה במגירה ומאחת הדגימות שמקורן במגבת (ת/17); (השנייה (מיום 15.8.2017) מצאה התאמה בין פרופיל הדנ"א של המערער – שהופק מדיגומו בחקירה אחרת – לזה שהופק משתי הדגימות מזירת השוד (ת/21); השלישית (מיום 3.2.2018) מצאה אותה התאמה על-סמך דיגומו הנוסף של המערער לצורך חקירת השוד (ת/19); והבדיקה הרביעית (מיום 7.2.2018) מצאה התאמה בין פרופילי הדנ"א שהופקו בבדיקות הראשונה והשלישית (ת/16).

בתוך כך, נדחתה טענת ההגנה כי בעריכת בדיקת הדנ"א הרביעית צריך היה "לתקף" תחילה את תוצאות הבדיקות הקודמות עליהן נסמכה, על-ידי בחינה עצמאית ומחודשת של המידע הגולמי שבבסיסן. בהקשר זה נקבע בהכרעת הדין כי לא הייתה מניעה להסתמך על תוצאות הבדיקות הקודמות בעריכת הבדיקה הרביעית, וכי משקל תוצאותיה לא נפגם בשל כך "אף כמלוא הנימה".

בצד טעמים כלליים, עקרוניים ומעשיים, קביעות אלה התבססו על בחינה ביקורתית ופרטנית של תוצאות הבדיקות השונות, לאור עדויותיהן של המומחיות השונות בחטיבת המז"פ של המטה הארצי שערכו אותן; על-פי הכרעת הדין, כולן הותירו רושם "חיובי ביותר" על בית המשפט המחוזי, בכל המובנים – השכלתן וניסיוןן המקצועי, בקיאותן בנהלי העבודה הרלוונטיים, הסבריהן הנהירים על בסיס הנתונים בתיקי המעבדה, ואישורן ההחלטי של הממצאים השונים בחקירה נגדית. לעומת זאת, בית המשפט מצא את טענות ההגנה כה קלושות, כך שלמעשה לא העמידו בפניו מחלוקת מקצועית להכריע בה.

9. בהמשך לכך, נקבע שראיית הדנ"א לחובת המערער היא "עוצמתית", הן מבחינה מדעית והן מבחינה נסיבתית.

בפן המדעי, עוצמת הראייה נבעה מהכמות הגדולה והאיכות הגבוהה של החומר הגנטי שהופק מהדגימות שמקורן בזירת השוד; מטיב פרופיל הדנ"א שהופק מהן, אשר המומחית הרלוונטית תיארה כ-"נקי", "חזק", "מובהק" ו-"דומיננטי"; ומכך שההתאמה נמצאה בין שתי דגימות שונות שמקורן בזירה ושתי דגימות שונות שמקורן במערער, בשכיחות שנאמדה באחד ליותר מיליארד פרטים באוכלוסיה הישראלית.

בפן הנסיבתי, עוצמת הראייה נבעה מכך שהימצאות דם על חפץ נייד בזירה (מגירת הספרייה בדירה), בו גם הוחזק חלק מהכסף, קושרת את בעליו לשיטת ביצוע השוד; מכך שהימצאות אותו פרופיל דנ"א בשני מוקדים נפרדים – בסלון (על המגירה)

ובמטבח (על המגבת) – שוללת כמעט לחלוטין את הגעתו המקרית לזירה, אפילו אם זוהמה בחיפוש; ומכך שעל המגבת נמצא גם דמו של אייזק, באופן התואם את הודעותיו ואת החבלות שנגרמו לו.

10. באשר לסבירות התרחיש המפליל לאור מכלול הראיות הנסיבתיות, נקבע כי בהעדר כל היכרות מוקדמת בין אייזק למערער, הרי שדי בהימצאות הדנ"א שלו בדירה, ללא הסבר מניח את הדעת לכך מצדו, "על מנת לקשור אותו לביצוע השוד" (עמ' 268 להכרעת הדין) – ובהקשר זה צוין בהכרעת הדין כי המערער נשאל מספר פעמים במהלך חקירתו כיצד הגיע דמו לדירה, ופעם אחר פעם השיב כי אין לו הסבר לכך.

כמו כן נקבע, כי בהעדר ממצא בדבר קיומו של פרופיל דנ"א נוסף בדגימה שמקורה במגבת, אין בטענות ההגנה כדי לסתור את מעורבות המערער בביצוע השוד – וזאת הגם שישנם "תימוכין ראייתיים" לסברת ההגנה כי למבצעי השוד הייתה היכרות מוקדמת עם אייזק ורעייתו (בעוד שהמערער ואייזק היו "זרים גמורים").

11. בהמשך לכך, נקבע כי למערער "אין כל הסבר הגיוני להימצאות דמו בזירה"; כי לא ניתן להעלות על הדעת כל הסבר חלופי סביר אחר (עמ' 270 להכרעת הדין); וכי יש לדחות את התרחישים שהועלו לראשונה בסיכומי ההגנה, לפיהם המגבת הובאה לדירה על-ידי אחר כשהיא נגועה בדמו של המערער, בין באופן מקרי ובין במטרה להפלילו.

כך, תרחיש ההגעה המקרית של המגבת לדירה נדחה "בשל חוסר הסתברותו המובהק והיותו כזה שאינו עומד במבחני הגיון ושכל ישר" (עמ' 271 להכרעת הדין): הגם שאין חולק שהמגבת הובאה מחוץ לדירה, ככל הנראה על-ידי מבצעי השוד, הרי שאין בתרחיש זה כדי להסביר איך ולמה דמו של המערער נמצא גם על המגירה.

בדומה, תרחיש ההפללה המכוונת נדחה כבלתי-אמין וחסר-בסיס: אף אם יתקבלו טענות המערער כי לעיתים עבד עם אלכס על אותה משאית, וכי נהג לדמם באופן תדיר במסגרת עבודתו, הרי שלא נטען לקיומו של סכסוך בגינו רצה אלכס להפליל את המערער לשווא בעבירה כה חמורה על-ידי השארת המגבת הנגועה בדמו של המערער בדירה.

12. לבסוף, נקבע כי מחדלי החקירה להם טען המערער אינם פוגעים במסד הראייתי או במסקנה שביצע את העבירות שיוחסו לו: שכן, אף אם ניתן להצביע על מחדלים שונים והתנהלות בלתי-מקצועית מצד חוקרי המשטרה – בכל הקשור לטיפול בזירה ולבדיקת

טענת האליבי שהעלה המערער – הרי שלא היה בהם כדי לפגוע ביכולתו להתגונן; ואף אם הייתה נערכת חקירה "מאומצת יותר" ביחס למעורבים נוספים – כגון לודמילה ואלכס – לא היה בכך כדי להפריך את מעורבותו בשוד.

13. לעניין העונש שיש לגזור על המערער, נקבע כי בביצוע העבירות פגע המערער באופן חמור בערכי הקניין הפרטי, הביטחון האישי, הכבוד, שלמות הגוף והנפש – בראש ובראשונה לנוכח קשישותו של אייזק – נסיבה אשר כשלעצמה משווה לעבירות "נבזיות מיוחדת" ויתר "כיעור מוסרי", ובהתאם מצדיקה ענישה ממשית ומרתיעה וככלל מובילה להטלת עונש מאסר לתקופה ממושכת.

בהקשר זה גם נקבע כי אייזק נבחר כיעד בשל היותו "טרף קל" בעבור המערער, כאדם בריא בן 44, שבאותה עת עבד בעבודה פיזית; וכי אף שלאייזק לא נגרמו חבלות קשות, יש להתחשב בקטלניות הפוטנציאלית של הכאת קשיש בראשו, כמו גם בגודל ההשפלה ובעוצמת הפגיעה בתחושת הביטחון האישי שקורבנות מסוגו חווים – בפרט כאשר הם נשדדים בביתם – ובפגיעה הנובעת מכך באיכות חייהם דווקא בערוב ימיהם.

כן נקבע כי העבירות בוצעו לאחר תכנון ומחשבה, ובנסיבות המלמדות על כך שהמערער פעל בקור-רוח, כעבריין מיומן ובתעוזה רבה – לרבות בהותירו את אייזק חבול ופצוע בדירתו – והכל מתוך בצע-כסף, כשהסכום שנשדד הוא גבוה לכל אדם, לא כל שכן בעבור מי שהיו אלה כל חסכוניותיו, ושבגילו המתקדם לא הייתה לו אפשרות מעשית לחזור לעבוד. מנגד, נמצא כי מכיוון שלא ניתן היה לקבוע ברמת הוודאות הנדרשת שהמערער ביצע את השוד בצוותא חדא עם אחר, הרי שאין להתחשב בכך כנסיבה לחומרה הקשורה בביצוע עבירה.

14. לאור האמור לעיל, נקבע מתחם עונש הולם של 5 עד 8 שנות מאסר בפועל, אף שנמצא כי הוא מקל עם המערער בהשוואה לאחרים שהורשעו בשוד אלים של קשישים, לרבות כששווי הרכוש שנשדד היה נמוך יותר או כשהאלימות שהופעלה לשם כך הייתה פחות קשה. בית המשפט המחוזי הבהיר כי למתחם זה עתרה התביעה, וכי לפי הפסיקה החמרה על כך שמורה למקרים חריגים ויוצאי דופן.

15. באשר לנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה, נמצא כי יש להתחשב בכך שלמערער אין הרשעות קודמות; במצבו הבריאותי – אם כי במשורה בלבד, שכן ניתן לתת לכך מענה תוך ריצוי עונש המאסר; וכן בזמן הרב שחלף מאז ביצוע העבירות – אף

שהדבר אינו רובץ לפתחם של גורמי אכיפת החוק, ושבגיננו לא "זכה" קורבן העבירה לראות את מבצעה נותן את הדין על כך.

לעומת זאת, נקבע כי אין מקום להקל בעונשו של המערער משיקולי שיקום, שכן בהעדר הודאה ונטילת אחריות מצדו לא מתקיים תנאי מרכזי לשיקומו המוצלח, בהליך שהמערער ממילא לא עבר ולא ביקש לעבור. למעלה מן הצורך, נקבע בנוסף כי אף אם היה סיכוי של ממש שהמערער ישתקם, היה על השיקול לקולא לסגת מפני עקרונות הגמול וההלימה, כמו גם הצורך בהעברת מסר ברור וחד-משמעי בדבר חוסר הכדאיות בעבירות שוד המכוונות כלפי קשישים, חרף הקלות הרבה בגזילת רכושם.

16. בהתאם, הוטלו על המערער חמש שנים וחצי מאסר בפועל, וכן מאסרים מותנים, קנס ופיצויים.

תמצית טענות הצדדים

17. ראשית, המערער שב וטוען לאי-קבילות ראיית הדנ"א, מאחר שתוצאות הבדיקה הרביעית, לגישתו, אינן עומדות באמות המידה הבסיסיות לחוות-דעת מומחה. לשיטתו, השוואת תוצאות הבדיקות הקודמות, שנערכו על-ידי מומחיות אחרות, אינה מהווה עבודה של מומחית כהגדרתה בחוק ובפסיקה. כן נטען, כי המומחית שערכה את ההשוואה אינה יכולה להעיד על מהות או תוצאות הבדיקות עליהן נסמכה, מאחר שלא ידאה שהתוצאות ביניהן השוותה משקפות את המידע הגולמי, לא בחנה את תוצאות יתר הבדיקות, ואף לא הכירה את תיק העבודה.

יוער, כי בעוד שבהודעת הערעור טענות אלה הובאו בהרחבה ובנחרצות, הרי שבעיקרי הטיעון ובדין בעל-פה (מיום 17.2.2021) הן נזנחו כמעט לחלוטין, בפרט כלפי קבילות ראיית הדנ"א. במקום זאת, נטען רק כי יש לתת לראייה זו משקל מועט, במיוחד לאור משנה הזהירות בו יש לנקוט בנסיבות העניין: בהיותה ראייה יחידה המשמשת להרשעה בחלוף שנים רבות ממועד ביצוע העבירות; ולנוכח אובדן המגבת שנתפסה בזירה וממנה הופק הדנ"א שזוהה כתואם לזה של המערער, אשר לא אפשר למערער לערוך בדיקות נוספות מטעמו.

18. בהמשך לכך, הסוגיה שהוצבה במרכז הערעור היא כיצד ראיית הדנ"א, אף בהנחה שתימצא קבילה וינתן לה משקל מלא, משתלבת במכלול הנסיבות והראיות, אשר לפי הנטען אינן "מספרות תמונה חד-משמעית". לשיטת המערער, מלבד ראיית הדנ"א,

יתר הראיות מעלות את האפשרות הברורה שהשוד בוצע ללא מעורבותו, ושהדנ"א שלו הגיע לדירה באמצעות האדם שביצע את השוד ועל-גבי חפץ נייד שהמערער בא עמו במגע קודם לכן; לטענתו, אפשרות זו סבירה יותר מזו שנקבעה בהכרעת הדין, ומכאן שעמד בנטל ההסבר התמים.

בתוך כך, המערער משיג על הימנעות בית המשפט המחוזי מלקבוע ממצאים עובדתיים "בעלי חשיבות", בכלל או באופן ברור דיו: ראשית, לעניין נוכחותו של אלכס בזירת השוד – וזאת לאור האמור בהודעתו השנייה של אייזק; שנית, לעניין ביצוע השוד על-ידי אדם אחד בלבד – וזאת בהעדר ראייה השוללת אפשרות זו; ושלישית, לעניין הסברה כי למבצע השוד היה מידע מוקדם – וזאת משנמצאו לכך "תימוכין ראייתיים" ונקבע כי מעורבותו הנטענת של אלכס משתלבת בכך היטב.

19. על רקע זה, המערער ממשיך וטוען כי בית המשפט המחוזי קיבל למעשה את האפשרות שביצע את השוד יחד עם אלכס או בעזרתו, אולם לא היה באפשרותו לקבוע זאת; וכי בהעדר טענה או ראייה לקשירת קשר ביניהם, מעורבותו הנחזית של אלכס בביצוע השוד מעלה אפשרות סבירה וברורה שהלה הביא את המגבת לזירה כשהיא נגועה בדמו של המערער, אף אם לא התכוון להפלילו. כך, נטען כי ייתכן שהמגבת שימשה את המערער בעבודתו, והוכתמה בדמו כשנפצע במהלכה; וכי אלכס יכול להצטייד במגבת המוכתמת כשעבדו יחד על אותה משאית, ואז להשתמש בה כדי לפתוח את המגירה.

בתוך כך, המערער גם משיג על הקביעה שחשיפת היכרותו עם אלכס לא פגעה בעוצמת הראיות הנסיבתיות לחובתו ולא מבססת הסבר תמים. נטען, כי סימני השאלה שהעלתה המשיבה ביחס לעיתוי החשיפה – בטעות יסודם; וכי בכל מקרה, יוזמתו בעניין לא צריכה להוות חרב פיפיות, מבחינה דיונית והגיונית. לפיכך, המשיבה הייתה מנועה למעשה מלטעון שהיכרותו עם אלכס יכולה לפעול לחיזוק הראיות נגדו, ובקבלת טענתה זו התעלם בית המשפט מהימנעותה מלהעיד את לודמילה, אף שנכללה ברשימת העדים מטעמה; ממאמצי המערער להעיד מטעמו את אלכס ולודמילה, בניגוד לאופן בו היה נוהג שותף לעבירה; ומכך שהאחרונים לא ניסו להגן עליו מחד או לסבכו מאידך.

20. לבסוף, המערער משיג על אי-מתן משקל ראוי למחדלי החקירה הנטענים, מהם עולה, לגישתו, כי החקירה לא חתרה לגילוי האמת אלא להפללתו בהתאם לראיית הדנ"א, ומטעים כי שתיקת בית המשפט המחוזי מהווה הכשרה בדיעבד של התנהלות זו.

21. הערעור על גזר-הדין מופנה כלפי כלל רכיבי העונש. לטענת המערער, בית המשפט המחוזי השווה את עניינו למקרים חמורים יותר מבחינות שונות, והחמיר עמו גם ביחס למקרים אלה בקביעת מתחם העונש ההולם. בפרט, נטען כי בניגוד לכל אותם מקרים, המערער נעדר עבר פלילי; כי ברובם העבירות בוצעו בצוותא; וכי אף שבמקרה דנן נשדד סכום כסף משמעותי, האלימות שהופעלה והנזק הגופני שנגרם לא היו חמורים.

בנוסף, נטען כי בגזר הדין לא ניתן כל משקל לחלוף הזמן ולשיקולי השיקום. לטענת המערער, העדר הרשעות לחובתו בשנים שחלפו מאז ביצוע השוד מלמדת על כך שתיקן את דרכיו ושיקם את עצמו, באופן המקשה עוד יותר את האינטרס הציבורי במיצוי הדין עמו, ומשכך הייתה גם חשיבות רבה בקבלת תסקיר בעניינו, חרף הכחשתו הגורפת. כן נטען כי בית המשפט המחוזי לא נתן משקל הולם למצבו הרפואי והכלכלי.

22. מנגד, המשיבה טוענת כי יש לדחות את הערעור על שני חלקיו.

לעניין הכרעת הדין, נטען כי ראיית הדנ"א אומצה ללא עוררין; כי ההסבר הסביר היחיד להימצאות דמו של המערער בזירה הוא השתתפותו בשוד; וכי נדרשת התייחסות "סקפטית" לאפשרות הספקולטיבית לפיה המגבת היא המקור לכתם הדם שנמצא על המגירה, בהעדר כל אחיזה לכך בחומר הראיות. בנוסף, נטען כי לראיית הדנ"א יש חיזוק באמירות חשודות של המערער, הן במענה לשאלות החקירה הנגדית ביחס להיכרותו עם אלכס, והן בתגובה לתמונת המגבת שנתפסה בזירה, כשזו הוצגה לו בחקירתו במשטרה; ולבסוף, כי אין בטענות המערער למחדלי חקירה וביחס למעורבותם של גורמים נוספים בשוד כדי לבסס תרחיש מזכה סביר.

לעניין גזר הדין, נטען כי העונש שהוטל על המערער אינו חמור ביחס למעשיו ונסיבותיהם, וכי לכלל הנסיבות המקלות בעניינו ניתן משקל רב.

דיון והכרעה

23. כידוע, ערעור על הכרעת-דין נבחן על רקע נטיית ערכאת הערעור שלא להתערב בממצאי עובדה ומהימנות שקבעה הערכאה הדיונית – ובניגוד לנטען, הערעור שלפנינו נסוב בעיקרו על קביעות אלה של בית המשפט המחוזי. כך, בטענותיו כלפי ראיית הדנ"א, המערער חולק על ממצאים כאמור ביחס לתקינות הבדיקות שנערכו ולעבודת המומחיות מחטיבת המז"פ של המטה הארצי, אשר העידו במשפטו.

כמו כן, טענות אלה, גם בגרסתן המצומצמת והמוגבלת להיבט המשקל הראייתי, נותרו כלליות ובלתי-מבוססות בכל המובנים שצוינו בהכרעת הדין. כך, המערער לא הצביע על כשל קונקרטי, טעות ספציפית, או חריגה מנהלי העבודה; לא סתר את דברי המומחיות לגבי אופן עריכת הבדיקות ותוצאותיהן על יסוד מקרים אחרים או נתונים מנוגדים בתיק המעבדה; ולא הביא סימוכין מקצועיים, בדיקות עצמאיות של הדגימות או חוות-דעת נגדית כתמיכה להשגותיו. בהקשר זה אף יש להוסיף כי המערער לא טען בחקירותיו או בעדותו כי הדם שנמצא בדירה אינו שלו, וכי מדובר בטעות בזיהוי או בהתאמה מקרית – טענה שמצופה היה שיעלה וידבק בה, אם אכן האמין בכך.

אני סבור כי די בכך כדי לדחות את טענות המערער בעניין, בכל הזהירות הנדרשת בהערכת משקלה של "ראיית דנ"א הניצבת בבדידותה" (ע"פ 149/12 אלמליח נ' מדינת ישראל, פסקה 66 (24.9.2012)). עם זאת, לאור חשיבותה הכללית של ראיית הדנ"א וטיבן העקרוני-לכאורה של הטענות כלפיה, להלן אתייחס בקצרה להיבטים השונים של אופן השימוש בראייה זו ואעמוד על השגיאות המהותיות שנפלו בהשגותיו.

24. הטענה העיקרית היא כי אין להסתמך על תוצאות בדיקות הדנ"א שנערכו במהלך החקירה מבלי "לתקף" אותן על-ידי בחינה עצמאית ומחודשת של המידע הגולמי שביסודן. אלא שבפועל, הסתמכות כאמור מובנית לתהליך גיבושה של כל ראיית דנ"א, הכוללת מטבעה שני רבדים – הפורנזי והסטטיסטי – כאשר האחרון בונה על הראשון. בהתאם, בעבר אף היה נהוג להגיש חוות-דעת נפרדות ביחס לכל רובד, אולם כיום מקובל שההערכה הסטטיסטית מבוצעת על-ידי מומחה פורנזי הבקיא בכך, כפי שנעשה גם בענייננו (ע"פ 5459/09 שוורץ נ' מדינת ישראל, פסקאות 4-5 לפסק דינו של השופט סולברג (20.7.2015)).

מעבר לכך, ההבחנה שביסוד הטענה – בין מידע גולמי לבין תוצאות – מתייחסת למעשה לשתי דרכים חלופיות להצגת הפרופיל הגנטי: האחת גרפית והאחרת מספרית, ומכונה גם "טבלת אללים". בהתאם, גם בחקיקה הרלוונטית מדובר רק על "נתוני זיהוי גנטי", המוגדרים כ-"נתונים שהופקו מ-DNA אשר הופק מדגימה ביולוגית" (סעיף 1 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – חיפוש בגוף ונטילת אמצעי זיהוי), התשנ"ו-1996). גם במובן זה, אפוא, לא ניתן לקבל את טענת המערער כי תיקוף התוצאות הקודמות הוא תנאי לקבילות הבדיקה.

בנוסף, כפי שציין בית המשפט המחוזי, ההלכה הכללית לעניין חוות-דעת ועדות מומחה מתירה הסתמכות על תוצאות בדיקות הנערכות על-ידי מומחים אחרים – ובפרט

על ממצאים טכניים הנקבעים לפי נהלים מוסדיים – בכפוף לבקרה מסודרת ובדיקה מדגמית נאותה (ע"פ 566/89 מרציאנו נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(4) 539, 542 (1992)). דרישה זו נובעת גם מאחד התנאים שנקבעו לקבילות כל ראיית דנ"א, היינו כי יוכח שהבדיקה הקונקרטית נערכה בהתאם לכללים הנדרשים לפי השיטה המדעית (ע"פ 9724/02 אבו-חמאד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(1) 71, 82 (2003) (להלן: עניין אבו-חמאד)). בהתאם, בהכרעת הדין הושם דגש על כך שהבדיקות נערכות לפי סטנדרטים מקצועיים ותהליכים סדורים, בעיקר לעניין אימות התוצאות.

25. באשר לטענות המערער נגד סבירות המסקנה המרשיעה לאור התשתית הראייתית, יובהר כי התרחיש המפליל מלכתחילה לא נדרש להתייחס לשאלות בעניין המידע המוקדם ומספרם של מבצעי השוד, ובית המשפט המחוזי ממילא לא נדרש להכריע בהן, לכאן או לכאן. התמונה העובדתית – אותה יש להשלים על בסיס ראיית הדנ"א ולאור ההיגיון, ניסיון החיים והשכל הישר – מורכבת רק מהעובדות הטעונות הוכחה לצורך הרשעת המערער בעבירות שיוחסו לו, ולא ממכלול פרטי כתב האישום (והשוו ע"פ 4354/08 מדינת ישראל נ' רבינוביץ', פסקה 50 והאסמכתאות שם (22.4.2010)).

בדומה, הניסיון לסדוק את התשתית הראייתית גם לא יכול להיבנות מכך שהמערער לא הואשם בקשירת קשר עם אחר לביצוע השוד, או מכך שלא נמצאו בזירה טביעות אצבע או כתמי דם נוספים (ע"פ 3947/12 סאלח נ' מדינת ישראל, פסקה 29 והאסמכתאות שם (21.1.2013)).

זאת ועוד: אף אם נניח שהשאלות האמורות היו מוכרעות "לזכות" המערער, והיה נקבע כי השוד בוצע על-ידי אדם אחד שהיה ברשותו מידע מוקדם, הרי שאף בממצאים אלה לא היה כדי לסתור את התרחיש המפליל אותו ולמנוע את אימוצו כמסקנה המרשיעה. כך גם לגבי "טענת האליבי" של המערער – לפיה ביום השוד היה עליו לעבור בערים חדרה, נתניה, הרצליה, אור עקיבא והוד השרון – וזאת לנוכח משכו הקצר של השוד והעובדה שבוצע בעיר מגוריו של המערער. מכאן, שגם אין בסיס לטענת המערער כי יתר הראיות הנסיבתיות שוללות את מעורבותו בשוד או מחלישות את ראיית הדנ"א.

26. לעומת התרחיש המפליל, שאינו נסמך על צירופי מקרים, התרחיש המזכה הוא מורכב ומפותל, ורוב חלופותיו מהוות אפשרויות דחוקות ודמיוניות – כאלה שבית המשפט המחוזי מלכתחילה לא היה חייב להתייחס אליהן, וממילא אינן יכולות לעורר ספק סביר ביחס לאשמת המערער.

לעניין התרחיש אותו מעלה המערער, לפיו ייתכן ואלכס היה זה שביצע את השוד
 תוך שימוש במגבת במטרה להפלילו, ייאמר כדלקמן:

ראשית, מדובר בטענה עובדתית שהיה על המערער לטעון במפורש, בחקירותיו
 או בעדותו בבית המשפט, ולא להותיר זאת לשלב הסיכומים. משלא עשה כן, יש לראות
 בטענה זו "גרסה כבושה" על כל המשתמע מכך באשר למשקלם של הדברים.

בנוסף, אף בסיכומי ההגנה במשפטו ובנימוקי הערעור, טענה זו הועלתה כהייה
 היפותטית ואוסף של ספקולציות: ייתכן שהמגבת הייתה של המערער; ייתכן שדימם
 במסגרת עבודתו בכמות מספקת; ייתכן שהדבר קרה ביום בו עבד ביחד עם אלכס באופן
 שנתן לו גישה למגבת; וייתכן שהיה זה סמוך מספיק ליום השוד.

שנית, ניסיונו של המערער להסביר את ראיית הדנ"א אינו מתיישב עם האמור
 בהודעותיו של אייזק, עליהן שם המערער את יהבו כראייה ישירה יחידה. ענייננו הוא
 בדיוק מסוג המקרים בהם ראייה נסיבתית עדיפה על ראייה ישירה, בהיות הראשונה
 ראייה מדעית, שנקבע זה מכבר ובאופן כללי כי "נעלה היא על זיהוי בידי אדם" (עניין
 אבו-חמאד, בעמ' 88) – בפרט שעסקינן בראיית דנ"א עוצמתית, מבחינה מדעית ונסיבתית
 כאחד. כל זאת, בעוד שמקור הראייה הישירה הוא קשיש בעל לקויות ראייה ושמיעה,
 שהותקף במפתיע ובמהירות – ולא זו בלבד שלא ניתן היה לחקור אותו על כך מאחר
 שנפטר בטרם נתפס המערער, אלא שנעשה גם שימוש סלקטיבי בהודעותיו – בין השאר,
 בטענת המערער כי אייזק "צדק" בזיהויו של אלכס כמבצע השוד, אך טעה באומרו שהיה
 יותר משודד אחד.

שלישית, הטענה להפללה מכוונת לא נתמכה בבדל ראייה פוזיטיבית, כנדרש
 באופן חריג לביסוס תרחיש מזכה מעין זה, ומכאן שהיא מהווה טענה סתמית (השוו
 לפסק דיני בתפ"ח (מחוזי חיפה) 55684-02-13 מדינת ישראל נ' גפן, עמ' 32-35
 (12.5.2014)). לצורך כך, די לטעמי בקביעה שעדויותיהם של לודמילה ואלכס אינן
 מסייעות בידו, ואין צורך להרחיק לכת ולקבוע שבעצם או באופן חשיפת ההיכרות עמם
 היה משום חיזוק לראיות נגדו. מנגד, גם לא מצאתי ממש בטענה כי יש לזקוף לזכות
 המערער את מאמציו להעיד את השניים, שכן בכך פעל כפי שנדרש בכדי לבסס את
 התרחיש המזכה, לאור הכלל המושרש לעניין השלכות אי-הבאת עד רלוונטי (ע"פ
 4153/17 חסקינד נ' מדינת ישראל, פסקה 28 לפסק דיני (22.2.2018)), ובפרט לנוכח
 חשיבות הכחשתו הגורפת והמוחלטת לשאלת אופן הגעת דמו למקום בו טען כי מעולם
 לא היה.

27. על כן, בצדק נמצא התרחיש המפליל כמסקנה הסבירה היחידה, המרשיעה את המערער על בסיס ראיית דנ"א יחידה לחובתו. לשיטתי, כלל לא נדרש חיזוק ראייתי לכך – באמצעות "ראשית הודאה" (כהערת בית המשפט המחוזי) או התנהגות מפלילה (כטענת המשיבה) – אשר ממילא ספק בעיניי אם אכן ניתן למצוא באמירותיו הרלוונטיות של המערער (עונש המאסר שעלול להיגזר עליו כמבטא תחושת אשם; ותשובותיו החשודות לשאלות החקירה הנגדית, כפי שפורט לעיל).

28. לבסוף, גם טענות המערער למחדלי חקירה – שנפקותם, כידוע, תלויה במידת קיפוח הגנתו לאור מכלול הראיות (ע"פ 5386/05 אלחורטי נ' מדינת ישראל (18.5.2006)) – דינן להידחות. כך באשר לנטען בדבר אי-מיצוי החקירה ביחס למעורבותם האפשרית של לודמילה ואלכס, אשר בעצם ביסוס החשדות נגדם לא היה כדי לבטל את הראייה הפורנזית המסבכת את המערער.

כך גם באשר למחדלים הנטענים כנובעים בשל חלוף הזמן, ובראשם אובדן המגבת שנתפסה בזירה: הדבר הרי לא שלל מהמערער את היכולת לבדוק את דגימת הדנ"א שהופקה ממנה באופן עצמאי – ואילו דגימתה באזורים נוספים הייתה לכל היותר מלמדת על מעורבותם של אחרים, נוספים למערער. אין חלוף הזמן והכחשות גורפות מצדו של המערער כדי להפחית מעוצמתה של ראיית הדנ"א המסבכת אותו באופן ממשי (ראו פסק דיני בתפ"ח (מחוזי חיפה) 793-07-14 מדינת ישראל נ' סוליימנוב ((31.7.2016)).

סיכומי של דבר, אני סבור כי יש לדחות את הערעור על הכרעת הדין מהטעמים שפורטו לעיל.

29. לעניין הערעור על גזר הדין, העונש שנגזר על המערער, של חמש וחצי שנות מאסר בפועל בלבד, מקל עם המערער במידה רבה – ואיני סבור כי יש מקום להקלה נוספת בעונש זה.

בפנינו מסכת עובדתית קשה ביותר של ביצוע עבירת שוד בנסיבות מחמירות כלפי קשיש כבן 92, תוך הפעלת אלימות רבה כלפיו, בביתו-מבצרו שבדיור מוגן.

המערער חמד את כספם של זוג הקשישים ובעוד הקורבן שהה בגפו, הותקף כאמור, באלימות רבה, עד כי נגרמו לו חבלות של ממש בגופו ובפניו, וכתוצאה מכך הובהל לבית החולים עם חשד לשבר בלסת התחתונה.

על חבלותיו הפיזיות של הקורבן במקרה דנן יש להוסיף את הנזקים הנפשיים אשר לבטח נגרמו לו, החשש והפחד שליוו אותו בשארית חייו, כתוצאה מתקיפתו האלימה ושדירת כספו. כאן המקום לציין שהמערער אף לא טרח לשלם את הפיצוי הכספי בו חויב על-ידי בית המשפט המחוזי.

חסד עשה בית המשפט המחוזי משהציב את עונשו של המערער ברף התחתון שקבע, ונראה כי עשה זאת תוך מתן משקל רב – מדי, לטעמי – לחלוף הזמן מיום ביצוע העבירות ועד ליום לכידת המערער. אין לי אלא לשוב ולצטט את שנכתב על-ידי בת"פ (מחוזי חי') 5192/06 מדינת ישראל נ' עמר (23.1.2007), וזאת כדלקמן:

"ידע נאשם זה ועבריינים פוטנציאליים אחרים כי, פגיעה בחסרי ישע קשישים הינה דבר אשר לא יסולח והעושה כן, ימצא את מקומו מאחורי סורג ובריח, לתקופה ממושכת ומרתיעה".

30. בנסיבות העניין, ובפרט לנוכח עמדתו העקבית והנחרצת של בית משפט זה לעניין החומרה המיוחדת בעבירות שוד המכוונות כלפי קשישים, אין לומר, כאמור, שגזר-הדין סטה ממדיניות הענישה הנוהגת – ודאי שלא במידה שעשוי הייתה להצדיק את התערבותנו החריגה לקולא (וראו גם פסק-דין בע"פ 4777/17 פלוני נ' מדינת ישראל (10.1.2018)).

31. לאור האמור לעיל, אני סבור כאמור כי יש לדחות את הערעור על שני חלקיו, וכך אציע לחבריי לעשות.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ע' גרוסקופף:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, י' באייר התשפ"א (22.4.2021).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט